

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai széküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. új.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. új.

A helybeli előfizetők a lap házhozordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 68. szám, első emelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizethetn helyben a szerkesztőségénél, vagy a helybelikönyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál a szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven főlvetnek. A beigtatásért minden három hasábas egyes sorért 4 p. vagy 7 uj krajcárnyi díj számítottik.

Kiadó hivatal: belváros, bécsi utca U h r m a n n M á r t o n műkereskedésében.

Kedd, május 10. 1859.

19. szám.

Második évi folyam.

A krassómezei bányavidék. *)

III.

Ki hegyes völgyes tájékat valaha látott, mineralogi ismeretek nélkül is könnyen észre vehette, hogy a sziklák a mennyire azokat termő föld nem fedi, nem mindenhol egyformák, hanem különféle szint, alakot és alkatrészeket mutatnak. A gondolkodóban kétségkívül fölmerül a kérdés: miért van az, hogy itt mérföldekre nyuló hegláncok, sziklás bércek csúcsaikkal a felhőkig érnek, míg máshol határtalannak látszó rónaságok terjednek; ugy volt-e ez midőn földünket a semmiségből létre hozta a mindenható szava, vagy földünk is, mint az erős tölgy, az érett férfi, sok phásison ment keresztül, míg azzá lett, mit most szemeink látnak? A józan ész bizonyosan azt feleli, hogy a földnek is volt kiskorúsága, és hogy akkor egészen más phisiognomiája volt mint jelenleg.

Azt is tudja a kegyes olvasó, hogy nem csak a mi földünk, hanem a többi vagy ötven planeta is a nappal együtt, mely körül forognak, nem különben a planeták körül forgó husz mellékbujdosó, tehát mindössze vagy hetven égi test minden kivétel nélkül gömbalakú. A többi számtalan álló csillagok vagy napok alakját észre venni nem lehet ugyan, mert távolságuk miatt a legerősebb távcső őket csak fényes pont gyanánt tünteti előnkbe; a tudomány azonban legkevésebbé sem kételkedik, hogy ezek is, mint napunk rendszeréhez tartozó égi testek csak gömbalakúak lehetnek. A természetből tovább tudjuk, hogy a testek háromféle halmazállapotban jelennek meg, ugyanint merev, csöppfolyó és légneműben, például jég, víz, gőz. Egyedül a csöppfolyó testek, ha külső okok nem akadályozzák, mindig golyót képeznek; ezt látjuk esőnél, serétgyártásnál, márvány üvegtáblára kiöntött higanynál sat. Megmerevülvén, a higságok nagyban megtartják a golyóalakot, csak a felületen vagy belső üregekben jegeces képletek mutatkoznak, ha tudillik a körülmények arra kedvezők.

Ha már ez így van, min kételkedni nem lehet, akkor bizonyos, hogy minden égi test eleint csöppfolyó állapotban volt. Hogy a planeták nem tökéletes golyók, hanem a két sark körül lelapultak, az eredeti higságu-

kat még inkább bizonyítja. A föld maga körül forog és ezen forgás sebessége egyes részeire nézve növekszik a két nyugvó ponttól, sarkoktól, kezdve — az aequatorig, a hol legnagyobb. Természetes tehát, hogy a lendítő (centrifugalis) erő a földgolyót az egyenlítő körül feldagasztotta, a tarlóknál összehuzta, a mennyire tudniillik alkatrészei engedhettek, azaz hig vagy csöppfolyó halmazállapotban voltak. Ez minden nagyobb planetánál látható és mérhető, földünkön is kimért eltérés nem léteznék, ha az égi testek elejőktől fogva merev halmaz állapotban lettek volna. Ezen sarkalapulásnak annál nagyobbak kell lennie, minél sebesebb a forgás, és valóban azon plánétáknál, melyek mint a Jupiter, tíz óra alatt egy fordulatot végeznek, sokkal nagyobb mint például a mi földünkénél, mely csak huszonnégy óra alatt egyszer maga tengelye körül forog.

Ezekből tehát minden ellenvetés nélkül következik, hogy a föld egykor egy hig golyó vala. Ezen elvitázhatlan igazságnál állapotjunk meg, és ne kérdjük tovább, találkozott-e még előbb ismét más, talán légnemű állapotban, mert ezen érdekes hypothesis fejtegetése minket tovább vezetne, mintsem tárgyunk magyarázata szorosán megkívánja. Hanem egy más kérdésre felelettel tartozunk, vajjon t. i. a föld merev részei egykor viz vagy hévség által fel voltak-e olvadva, mert egy harmadik mód tudva nincs. Ezt a kérdést a tisztelt olvasó döntheti el, ha neki előbb egy pár adattal szolgálhatunk.

Az egész földteke oly sulyos mint öt és fél, éppen oly nagyságu vizgolyó volna, azaz tömötsége a földtekének 5 1/2-szer nagyobb mint a vizé. Mi módon sikerült a tudomány embereinek ezt oly pontosan meghatározni, mint ha mérlegre tették volna földünket, azt ismét el kell hallgatnunk. A föld területének három negyede vízzel van elboritva. Az ocean alatt — részint szigetek és continensek alakjában, belőle kiemelkedvén — elnyulik a föld kérge, mely háromszor oly tömött mint a viz, és miután az általános tömötsége a földnek a vizét öt és félszer felülmulja, világos, hogy a föld belseje még sulyosabb, tehát nem állhat vízből, hanem többnyire fémekből, főképp, mit más okok valószínűvé tesznek, vasból, és azoknak vegyitékeiből. A viz mennyisége a földön, ha az ocean általános mélységét egy mérföldre is teszszük, mint kétség kívül a valónál több, 6,800,000 köbmérföldet tesz, és az egész

*) Lásd a „Delejtü“ 1858. évi 19 és 20. számát. (Szerk.)

földteke 2954,000000 köbmérföldet tesz; egy köbmérföld vízre jönnek tehát 440 köbmérföld merev részek, és minthogy ezek $5\frac{1}{2}$ -szer tömöttebbek, egy font vízre esnek 2423 font merev anyagok. Már most kiki tudja, hogy még a konyhasó is oldására súlyának többszörös vízmennyiségét igényli, és hogy a földi anyagok legnagyobb része a vízben, vagy éppen nem oldatnak fel, vagy csak százszorta, ezerszerre nagyobb vízmennyiségben. A kegyes olvasó tehát a felmerült kérdésre felelhet, hogy bizony 2400 font merev anyag egy font vízben fel nem olvadhat, hogy tehát a földteke soha vízfolyós nem lehetett. Marad csak a második alternatíva, hogy a föld egykor hévség által olvasztott izzó golyó, és a víz gözalakban a légkörben vala.

Jelenleg a földnek felszíne csak a naptól kapja melegét, de a nap ereje nem hat a föld mélyébe, miután már tíz ölnyi mélységben a temperatura télen nyáron egyenlő, és a hely közép hőmérsékletével egyezik meg. Innen lefelé, mint azt főképp az artézi kutak és bányászati célokból több mint 2000 lábíg tett furások bizonyítják, minden 15—16 öl után egy celsiusi fokkal növekszik, úgy hogy hat mérföldnyi mélységben, már minden földi anyagnak izzónak kell lennie. A meleg források és vulcánok másképp nem is magyarázhatók. A nap nem csak a föld belsejét nem melegítheti, hanem sugarai még a levegőt is melyen átjárnak, alig érezhetőleg, a világtér pedig éppen nem melegítik, mert a melegítés a testek tömörségével egyenes arányban áll, és a hol test nincs ott melegítésről szó sem lehet. A legnagyobb hideg, mely eddig az éjszakai sark közelében tapasztaltatott 53 fok fagypontra alatt (celsiusi hőmérő szerint). Vegytani műtétel által 70 foknyi hideget is lehet előidézni; a világtérnek tehát még hidegebbnek kell lennie. Az izzó földgolyó melege kisugárzott a hideg világtérbe, mi által a föld lassanként kihült és megmerevült. Így képződött az első jegces földkéreg mely gránit, gneisz, syenit és még egynehány ritkábban előforduló plutonicus sziklanemekből áll, melyek alatt soha más sziklanemeket nem találtunk.

IV.

A merevülés kezdetén a föld felszíne majdnem egyenes volt, és midőn annyira kihült, hogy a víz mint olyan megállhatott, a tenger egyenlően borította el. De izzó belseje kihülés következtében lassanként összehúzódván, közte és a már megmerevült kéreg közt üregek támadtak és így a boltozatot képző kéreg, hol történetesen gyengébb vala, összerogyott. Ezen roskadozó földkéreg részint süllyedvén, részint pedig az addigi fekvonal felé emeltetvén, helyenként a tengert mélyesbítette, helyenkint pedig szigeteket s hegylencokot képezett.

A hullámozó és még mindig forró oceán, a felemelkedő szigetekkel rongáló erejét éreztetvén, szikladarabokat, ömlék- és gömbörcöveket, fővényt, meszet és anyagot vízirányos rétegekben lerakván, az első vízi (neptuni) képleteket idézte elő. Mind ezen lerakódások

csak a tenger fenekén történhettek, és vagy kimérhetlen időszak alatt csendesen folytattattak, vagy koronkinti emelések által félbe szakítottak. Ez okból, és mivel a víz a neptuni képleteket is helyenkint egészen elpusztította és máshol lerakta, ezen képletekben legtöbb helyeken nagyobb vagy kisebb hézagok észrevehetők.

Minden mozdulatait az eredeti kéregnek, a felette lerakodott neptuni képletek is követni kénytelenek valának, s így vagy mélyen süllyedtek, vagy magasra emelkedtek. A süllyedések által e neptuni képletek az izzó anyagok szomszédságába és hatáskörébe jöttek, mi által a fővény- és agyagrétegek izzó állapotba helyeztetek és így jegces palává, például csillampalává átváltoztattak; mészrétegek is, minthogy szénsavuk más ülepedések nyomása miatt elválni nem bírt, jegces mészsíklává — márvánnyá — alakultak.

Hogy ezen hévség által átalakult — metamorph — sziklanemek a plutói összisklákon közvetlenül fekszenek természetes, ha meggondoljuk, hogy e metamorphismusnak az első ülepedések, midőn a merevült kéreg még vastag nem volt, főképp ki valának téve. A földkéreg fokokinti vastagodása következtében a süllyedések és felemelések ugyan gyérebben történhettek, de annál erőszakosabban és nagyobb szerűek valának. Mihelyt a süllyedő tömegek az izzó anyagot egyfelől érintették és nyomták, másfelől pedig a fekvonalon túl emelkedtek, az izzó tömeg a repedéseken át felbuzgott és néha a rétegeken felül kifolyt, az eruptív sziklanemeket képezvén, melyek részint az eredeti földkéreggel azonosak, mint az eruptív granit és syenit, részint tőle eltérők, mint a porphyr és diorit.

A még később beállott és folyvást tartó vulkáni tűnemények még kevésbé általánosak. A vulcánok ömlengései a bazalt, trachyt és a láva, a merevült földkéreg vastagsága miatt nagyobb mélységből erednek, s nem terjedelmes süllyedések, melyek már nem jönnek elő, hanem gőzereje által, mely az izzó anyagokig beszívargó tengeri vízből támad, föltoltnak a felszínre.

E szerint a sziklanemek következők: 1) tűzképletek, (Feuergebilde) melyek izzó állapotból merevültek meg, és az időre nézve melyben képeztetek, vagy a föld felületére vergődtek föl, plutói, eruptív vagy vulkáni sziklák lehetnek. 2) Vízképletek (Wassergebilde) vagy neptuni képletek, melyek számtalan évek során, a koronkint szerves élet maradványait eltemetvén, ritka kivétellel a tenger fenekén és pedig vízirányos, de későbbi emelések által részint, sőt függőleges helyzetbe hozott rétegekben ülepedtek le. Ezek korukra nézve ősnepuni, másodlagi, harmadlagi, és mostani képletekre osztatnak. Minden korszak több képleteket, minden képlet több rétegeket foglal magában, melyek egymás felett úgy fekszenek, hogy az időre nézve első a legalsóbb, az utolsó a legfelsőbb helyet foglalják el, és ezen fekvés, mely azonban az eruptív és vulkáni hatások által gyakran zavartatott

meg, a mineralogi különbség és főképp a szerves élet maradványai különbsége által a vízi képleteket egymástól megkülönböztetni, illetőleg azonosságukat az egész földön megismerni lehet. 3) Átalakult képletek, (metamorphische Gebilde) melyek eredetileg ugyan szintén vízi ülepedések voltak, de az izzó anyagok szomszédsága által átalakulást szenvedtek, s melyek a plutoi és neptuni képletek közt nem csak helyiségre, hanem természetükre nézve is a középső helyet foglalják el.

Ha a vízi vagy neptuni, rétegek vagy ülepedési képletek, plutoi hatások által folytonos háborgatást nem szenvedtek volna, azok szabályos concentricus rétegekben a plutoi és átalakult sziklákat fednék, melyekből csak a legfelsőbbeket ismerhetnők meg, ha léteznének is, mi azonban hegyek, tehát szigetek és egyáltalában száraz föld nélkül lehetetlen volna. Mert a legmélyebb bányák és furások 2000 lábnyi mélységet nem igen haladnak túl, s azzal a vízi rétegek, alig tized részével ismerkedtünk volna meg. A vízi képletek nagyobb része, s annál inkább az alattuk fekvő felette vastag metamorph és ezek alatt elterjedő plutoi képletek örökre szemeink elől elzárva maradtak volna. Egyedül a nagyszerű sülyedések és emelések okozták, hogy mi és a tökéletesebb állatok létezhetünk és minden rétegekkel és sziklanemekkel két mérföldnyi vastagságra megismerkedtünk, midőn az izzó földalatti tenger hatása következtében a merevült eredeti földréteg az átalakult, és az alsóbb vízi képletekkel együtt, a magasabbakat szétrepesztvén a felszínre vergődött, és a legmagasabb hegláncokat képezte. Az eruptív és a mostanáig tartó vulcani ömlengések által a földkéregről ismeretünk, ha csak töredékesen is 6–7 mérföldnyi mélységre kiterjesztetett.

Régi magyar oklevelek.

Közli Ránosztai Rezső.

Gróf Thurzó Ztaniszló utasítása Bornemisza János hadparancsnokhoz.

1.) Mivelhogy az mi Kegyelmes Urunk, és Feölsege Magyar, és Erdély Országának Fejedelme, tudván eő Kegyelmenek jó híreth*)... és vitézleő dolgokban forgoth állapotíath, az eőth Száz Kópíát, és eőth Száz Puskás lovasoknak eleőteősi jávora, és feő Kapitániává rendelte eő Kegyelmet. Noha azért semmi kétségünk nincsen az eő Kegyelme jó industriájában, de mégis ez reővid instructionkath akarunk eő Kegyelmenek adni.—

Értvén Urunk eő Feölsege akaratiath, és parancsolatiath, hogy az alatta valomal az confoederatus Országok hadai mellé kiknek nekik adot hittünk, és köntelőségünk szerint segítséggel lenni tartozunk; menien azért eő Kegyelme se kessek, hanem menten menien segítségekre. —

3) Oda érkezővén az confoederatus haday mellé, minenekben Anhalt Herczegh Urunkról eő Feölse-

géről fogván dependealion, és valamit eő Felsőge paranchol eő Kegyelmenek, a teneő legien. —

4) Szeme eleőth viselvén Urunknak eő Felsőgeének és az nemes Országunk méltóságos állapotíath ugi visellie magáth eő Kegyelme az alata valoival egiüth, hogi mind eő Felsőgeének, mind penigh az Orzágnak beőchueletei (böcsületi) legien. —

5) Az vitézleő népek félelemben tarcha seőth mindeñt az eő érdemeszerinth megh beőchullie, az jokat oltalmaz, és az gonozakoth érdemek szerint feőképven az kik gyilkosságban, parasztságban, és egiéb*) hasonlő chegeres vetkekben találtanak, minden halogatás nélkül vitézleo teőrvent szolgáltatván Kemelés nélkül megh büntesse. —

6) Miért hogj az confoederatus Országok, és mi Kegielmes Urunkkal eő Feölseögeuel, és az nemes Orzágal mindenekben egiét ertenek, és azokotis Kártul veszedelemtől ugi tartozunk oltalmazni, mint szintén magunkath. Azért eő Kegielme dulástol, Koborlástól, és Kártetelekteől az vitézleő népet prohibeallia, es semmi Koborlást, s kárt nekik tenni ne engedie. —

7) Mindeneket kiket ez reővid Instruktionhban megh nem irhatunk az eő Kegielme industriában hadtunk. Intven azért eő Kegielmet, hogi mindenüt nagi vigiazásal járion, és azok kívántatik az eő Kegielmetnek, és Kegielme alath teneő vitezinek szolgáltatia, s forgolodása ugi visellie mindenekben magát Kegielme, s forgolodása ugi visellie mindenekben magát Kegielme, hogy az Magyaroknak jó híreketh, neveketh az idegen Nemzetek eleőtis — — és ekesethe; és hazaiához valo szeretetith azzal is megh mutassa. Kit mind Urunk eő Feölseöge, es mi nikis (mi is mindnyájan) eő Kegielmetül kedvessen vehessünk.

Actum in arce nostra Sempte, die 9-a Maii, anno 1620.

Grof Thurzó Ztanislo. m. p.

Bethlen Gábor levele Pázmány Péter esztergami érsekhöz.

Gabriel Dei gratia S. R. imperii et Transilvaniae Princeps, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, ac Oppoliae, Ratiboriaeque Dux benevolentiam suam RD: Appo Pázmányi. ect.

Illustrissime ac RR Domine amice nobis benevole, Salutem et benevolentiam nostram. Az kegielmed nekünk jámbor zolgaia által irt levelét veöttük, melibeől irásanak (a melyből irásának) minden reszeit megh értettük. Es elsőben, hogy Kegielmed a zent békeségnek jó vegeért az Ur Istennek hálákat adván arról nekünkis cőrvendez, abbeli jó indulattiát kegielmednek kedvesen es zeretettel veszük, kivaniuk is Istenteől, hogi ez sok veszedelmek, és romlások után immár az megh megh mutatott zent békeséget tegio állandová, es zerenchiessé az egez kereztienségnek jóvára, es zegini (szegény) Keösségnek megh maradasara, s eppületüre. Hogi pedigh Kegielmed hozzánk való jó indulattiátis leveleben jelenti, kegielmedteől jó zivel vettük,

*) Ez is egygyel több bizonyíték arra, hogy az „egyéb“ két b-vel írva hibás; mint sokan írják.

*) Itt egy szó kimaradt az eredetiből.

es myis az minthogi eddigis minden iödeöben azon voltunk, hagi Kerezien jo indulatunkat mindenekhez megh mutassuk, ugi immár Isten ez fel háborodott állapotokat keöztünk le cheindesitven, ügiekezünk azon, hagi minden illendeö, es melto dolgokban kegielmedhezis jo akaratumkat ki jelenchük, meljet kegielmednek minden iödeöben ajánlunk. Eandem de cetero bene valere exoptamus. Dat. in libera regiaque civitate Tyrnaviensi die 14 Januarii anno Domini 1622.

Eiusdem illustrissimae
et RR D Vestrae

amicus benevolus
Gabriel m. p.

Gyümölcsfáink.

13. Gesztenyefa.

Magas és gyakran rendkívül vastag fa, terjedelmes koronával, 6—10 ujnyi hosszu s 2—3 ujnyi széles levelei lándzsaidomuak, mint a kard hegyesen végződök, bordás felülettel, széleiken tövis fogakkal. A himvirágok hosszu, fölfelé álló kocsánon gömbidomu barkákban ülnek, mely barkák a nevezett kocsánon jobbra balra egymástól elég távol ugy vannak elhelyezve, hogy az egyik oldalon létező gömbök a másik oldalon levök közti üres térnek átellenében esnek; tehát jobb oldali barkagömbnek baloldali üres hely, jobboldali üres helynek baloldali barkagömb és így tovább felel meg. A nővirágok leginkább a főnebb említett kocsánok tövén találtnak, néhol azonban saját kocsánaikon állanak; takaróik gyenge tövisekkel sűrűen borítvák. Gömbölyded gyümölcse, mely hajlékony tövisekkel sűrűen van fődve, s nyégyfelé nyílik, 2—3 sötétbarna színü gesztenyét foglal magában. — Ezen fa leginkább Déleuropában s keleten honos, a hol egész erdöket alkot, de Középeuropában, különösen nálunk Magyarországon is bőven találtnak.*) A kemény, lisztes gesztenyebél, mely főzés vagy még inkább sütés (pörkölés) által megpuhul, s kellemes és édesebb izüvé lesz, egészséges táplálékot nyújt; miért is ugyanazt, főleg a nagyobb (maróni nevü) fajtát igen gyakran eledelül használják; különösen Europa déli országaiban (Olaszban, Franciaország és Svajcban) a szegényebb néposztály lisztet s kenyeret készít belöle. Azon fölül keményítő és hajpor készítésre is fordittatik. Nyomás által a gesztenyéből cukortartalmu nedvet nyerhetni, mely mint a must könnyen borforrásba megy át, s melyből morzsa cukrot lehet előállítani. Világosbarna fája igen kemény, s ha kellö időben vágják le, csaknem elromolhatlan; miért a délibb tájakon, hol ezen fa gyakori, ugyanaz épületek s szerszámokra használtnak. Héja cserzésre szolgál.

*) Nevezetesen Somogy, Nográd, Szatmár, Bihar, Hont, Pozsony, Vas, Zala, Baranya, de leginkább Sopron megyében léteznek gesztenyések, melyekből külföldre közép számmal évenként 2500 mázsa gesztenye vitetett ki — ezelött mintegy 15 évvel. (Lásd Fényes Magyarország Stat.)

14. Eper- vagy szederfa. *)

Nálunk az eperfának két fajtát lehet megkülönböztetni: fekete és fehér eperfát.

A fekete eperfa magassága 25—40 láb, törzsöke (dereka) többnyire görbe és csomós. Levelei tojás- és egyszersmind szividomuak, kevéssé eres fölülettel; széleiken rendszerint mély öblös bevágások által szárnyakra osztva, mely szárnyak ismét fűrész fogas szélüek; vannak azonban oly levelek is, melyek a mondott öblös bevágások nélkül széleiken csupán az utóbb említett fűrész fogakat viselik. Továbbá, ha a fekete eperfa leveleit ujjaikkal tapintjuk, azt vesszük észre, miszerint azok felső lapjukon törösek, azaz: finom töröcskéekkel vannak el látva, melyeket tapintás által ugyan érezhetni, de szemmel látni nem lehet; alsó lapjaikon pedig rövid szörrel fődvek. Mi a virágokat illeti: a himvirágok ugyan azon fán a nővirágoktól elkülönözve találtnak, — és pedig amazok zölds, hosszúsas-tojásdad, — utóbbiak (a nővirágok) meg igen rövid nyélen csaknem fejidomu kalászokban.***) A gyümölcs, mely számtalan apró gyümölcsök öszvegéből áll, violafekete, majdnem kis szülvá nagyságu, sötétpiros lével. — Középzásziából származik; már hajdan korban hozatott Déleuropába, hol annyira otthonossá lett, hogy már itt-ott csaknem vadállapotban fordul elő; ugyanazt Középeuropában is tenyésztk. Virágzás ideje május. — Gyökhéja csipös és keserü izü s azelőtt mint hashajtó a szalagféreg és giliszta ellen gyógyszerül használtnak, mely célre ujabb idökbén ismét ajánltnak; továbbá ugyanazt, valamint kifolyó s megkeményedö nedvét is fogfájás megszüntetésére hasznosak mondják. A savanyus édes gyümölcs gyógyászatban mint hütö, frisitö s csillapító szer ismeretes; de mint eledel is kedves. A fekete eperből, kevéssé érés előtt szedetvén, eperszörpöt készitenek, melyet főkép száj és nyakgyuladásos bajokban alkalmazhatni. Leveleivel Perzsiában a selyemhernyókat táplálják. Sárgás, kemény fája asztalos és esztergályos munkákra használtnak.

A fehér eperfa valamivel kisebb mint az előbbi, 20—30 láb magas; de gyakran leveleinek lefosztása következtében alacsonyabb is, és bütykös. A kevéssé eres fölületü levelek idoma tojásdad, széles hegygyel végződö fűrészfogakkal szegve, némelyek azon fölül három, egész öt szárnyra hasitva; fölül kevésbé tüzö lappal mint a fekete eperleveleknél láttuk; alsó lapjokon pedig csaknem egészen simák. A nővirágkalászok majd oly hosszuak mint száraik; egyébiránt, mi a fekete eper virágairól mondva volt, ide is alkalmazható. E fa májusban virágzik; gyümölcse augusztus és septemberben érik meg; ennek szine fehéres***); de van vöröses és fekete fajtája is. Eredeti hazája China, hol emlékezet előtti idök óta a selyemtenyésztés kedveért szeltében művelik; hasonló célból Europa déli részeibe Kr. sz. u. mintegy 1230-ik év körül hozatott s most Középeuropában, valamint a többi földrészekben is el van terjedve. — Levelei mint selyem-hernyók tápláléka, a selyem-

*) Az eper és szeder szavak ugyanazon tárgyjelentésre vegyest használtnak. Melyik jobb? Szeder, ugy látszik tiszta magyar szó; míg eper és a német Erdbeere (hirtelen és rosszul kiejtve) nagyon közelitenek egymáshoz.

***) Kalásznak nevezik a virágok azon helyzetét, midön több kocsántalan virág sűrűen egymás mellett ül.

****) Azonban nevét a fa nem annyira gyümölcse szinétöl mint kérgének szökeségétöl vette.

tenyésztésre nézve nagy fontosságuk; minthogy azonban leveleinek lefosztása által a fa elsilányul, alacsonnyá s bütykössé lesz, annál fogva célszerűbb ugyan azt mint bokrot sövénykerítésekben nevelni s róla tavasszal a gyenge ágakat leszedni, melyeknek leveleit a selyemhernyók számára táplálékul, magokat az ágacskákat pedig kender gyanánt lehetne használni, s ekkép igen finom és erős fonálra szert tenni, melyből szép szövetek volnának készíthetők. De ha gyümölcsét akarjuk használni, akkor a szóban levő fát leveleitől megkopasztani nem szabad, hanem hagynunk kell, hogy fává nőhessen. Különben a fehér eperfa leveleit sebgyógyításra s levét a harmad s negyednapos láz (hideglelés) ellen szokták használni. Gyökhéját Chinában mint lágyító, tisztító, giliszta- és vizelet hajtó szert alkalmazzák — vízkórnál, giliszta és galandóc (szalagféreg) ellen, üdült köhögés és fekélyeknél. Nagyon édes gyümölcse kellemes tápszer, s mell- és nyakbajokban, hurutos gyuladásoknál sat. üdvös hatása. Fája asztalos és esztergályos munkákra fordítatik. Gyökének és törzsöke alsó részének fájából timsóval és borkövel posztóra használható sárga festéket nyerhetni.

15. Mogyorófa.

Rendesen bokoralakban fordul elő, s csak néha mint kis fa *); 10—20 láb magas. Fialabb ágacskái rozsdabarnák, bolyhosak, mirigyeseek (itt-ott apró golyócskákkel ellátott fölületűek). Csaknem egészen kerek levelei erések, köröskörül nagyobb fűrészfogakban, ezek ismét kisebbekben végződők; a fattyu vagy melléklevelek ellenben hosszasak és tompák. Virágai egylakiak, azaz : egy fán, a hímek és nők külön helyeken találhatók : a hímvirágok hosszú barkákban, melyek sárgabarnás színűek, a nőszálak bimbókban rejlenek, melyekből biborvörös végeik nyulnak ki. Gyümölcse gömbölyded, körülvéve harangidomu takaróval, mely végén szét áll s rendetlen bevá-

*) Ezért és még inkább a szebb hangzás végett nevezi a magyar ember e növényt mogyoró (vagy talán magyar O-hoz hasonló gyümölcsének idomáról — magyaró)-fának és nem mogyoró bokornak. Bokor és fa között, mint tudjuk, az a különbség, hogy amaz mindjárt a földtől kezdve ágakra vagyis több vékony törzsökre oszlik; míg a fa csak egy, de vastag törzsökkel bír.

gások által rövidebb vagy hosszabb fűrészfogakra oszlik. Magja — a mogyoróbél — kívül sárgabarna. — Terem közönségesen egész Europa s Éjszakázsia erdőiben. Virágzási ideje február és március hónapok. Spanyolhonban s még inkább Sicilia szigeten ezen bokrot nagyon művelik s gyümölcsével jeles kereskedést üznek. Nyersen mint édes és kellemes ízű gyümölcs eledelül, — cukorral bevonva nyalánkságul szolgál. De igen gyakori evése szorulást, éretlenül használása pedig vérhast okoz. A mogyoróbél sok édes és kövér olajt foglal magában. Fájából pácát, abroncsot, lőporhoz és rajzolásához szentet szoktak készíteni. Héját ujabban a váltóláz ellen ajánlják. Ugyan ennek barna levéből meglehetősen tartosságú festéket készíthetni. A himbarkákkal (vagy azok himporával) a házi állatok hasmenését el lehet állítani. E fának kétágu hajtásaiból, melyek ritkábban fordulnak elő, készítették ezelőtt a híres jós- vagy varázsvesszőt. *)

*) Könnyen hajló, 3—4 lábnyi s villaidomu babonás esz- köz; melyet egyébiránt nem csak mogyorófából, hanem elefántcsont vagy vasból is szoktak, és pedig bizonyos szertartással készíteni. Erről azt hitték (s néhol ma is hiszik), hogy ott, hova az ujjak közt sajtáságos módon tartva, önkint mozdul, a föld gyomrában kincs rejtelkedik. Különösen használták bányászata nál, hogy általa a nemes fémekeket s egyéb ásványokat, ugy szintén a földalatti vizeket fölfedezzék. Hogy azonban a varázsvessző segélyével az imént említett célt (fölfedezést) elérni lehessen : azon személyben, ki azt kezével tartja kincslátó tehetségnek kell rejleni. Ilyennek tartattak már hajdan Görögországban Lin ce u s z, Svédhonban (17. század vége felé) O d i n, Spanyolországban (17. században) a Z a h u r i k, (oly emberek, kik a földalatti viz és ércereket, halottakat sat. meglátták); továbbá Olaszhonban (1806 körül) K a m p e t t i, kit a bajor király — kísérletek tétele végett — Münchenbe hivatott. Legujabban is a hirlapok bizonyos egyénről tettek említést, ki III. Napoleon francia császár előtt akkép nyilatkozott, miszerint ő a földalatti vizeket észre venni képes. *) Ez nálunk is, különösen Kecskeméten, Pesten sat. találna keresetet!

Dr. Márki József.

*) Ezen férfi tehetsége, a mennyire emléksünk, földtani ismereteken, nem babonán alapult. Algeria és Franciaország több része meggyőződhetett, hogy eredmények is kapcsolvák állításaihoz. (Szerk.)

T Á R C A.

A sors álnoksága.

Novella.

Irta Thöbey.

(Folytatás.)

October 23-kán.

Ma reggel midőn felébredék, Renardnét halk hangon dalolni hallám; ama régi dal volt ez, melyet akkor szokott dalolni mikor igen jó kedve van; egy régi csatadal, kedvenc dala néhai Renard Ferenc kapitánynak, a francia császárság lovagjának. Rég nem hangoztatta már Renardné ez előtte emlékeért kedves nótát. Véghetetlenül csodálkoztam az utóbbi időben oly szomorú nevelőnőmnék e hirtelen kedélyváltozatán. Mikor észre vette hogy felébredtem, hozzám jött, megcsókolt és nem fogyott ki a tréfából. Hiába kérdeztem jó kedvének okát, nem felelt. Deltájban gyámnokom látogatott meg, Renardné elébe mosolygott; a báró egy írást hozott magával, melyet ugy látszék nagy becsben tartott.

— Gyermekeim, szóló báró Kóthy rendkívül derült arc- kifejezéssel, boldog leszel.

E rejtélyes dolgok kíváncsiságomat ébreszték, de hiába volt minden igyekezetem, nem tudhaték ki semmit. Csak egyszer sikerült a gyámnokom által előttem rejtetett írás borítékára egy tekintetet vetnem. Csak e szót, mely nagyobb betűkkel volt írva, vehetém ki : Itélet. Most csak oly keveset értém a dolgot mint azelőtt; talán csak nem én felettem mondtak itéletet? hisz én senkinek sem vétettem.

Vak vagy Themis! Vagy nem, nem, csak befeded szemeidet, nem akarsz látni, nem látod az igazságot, pedig nem átláthatlan lepellel van elborítva, csak vékony fátyol takarja, mely nem rejti el s melyen át sugárzik a tények valódi állása; csak akarnod kell, a gondolat egy önkénytelen mozzanatába kerül s a ritka köd eloszlik s előtted áll az ut, melyre lépned kell ha igazságot akarsz osztani. De gondolataid le vannak bilincselve, szűk körbe szorítva, hol nem

mozoghatnak szabadon, s az üdvös eszme mely a lélek mélyében már helyet foglalt, előtételek által vissza tartatik.

A tanult, tudós bírák, az igazság szolgái, érett eszű, ép színű férfiak, hivatásuk bálványzói; ők jól látják, hogy merre az igazság útja, de ez ut el van rekesztve; gyenge korlát rekeszti el, melyet akarattuk könnyen ledönthetne, de e korlátot a törvény emelte és sérthetlenséggel ruházta fel; a másik utra kell tehát lépniök s emezt csak szemök egy bus tekintete éri.

Hidfőnek sok álmatlan éjt okozott a per több mint kétes folyása. A remény mindinkább fogyott; Hidfő oly szerencsétlennek érzé magát, mint még soha. Ő soha sem vállalta el igazságtalan ügynek védelmét, s ennél fogva birta azon boldogságot, hogy még soha pert nem vesztett el; és most e nem kevésbé igazságos mint a többi, lesz az első, éppen ez, mely részvétét valamennyi közt legjobban felébreszté; és ama szegény fiatal ember ki iránt annyi rokonszenvvel viseltetett, talán egész életére szerencsétlenné lesz téve, mert hiszen semmi sem hágy maga után a lélekben annyi keserőséget, mint a megcsalt remény.

Ah ama irományok, ama szerencsétlen okmányok, melyek nélkül István törvényesítését nem lehet bebizonyítani, ha azok nem hiányoznának minden jól volna; feltalátatásukat nem lehet reményleni. Igaz, hogy néhány főhivatalnok tanuságot tett, hogy a kérdéses kegyelemlevél csakugyan kiadatott, és hogy kezeiken ment keresztül, de úgy látszik hogy a törvényszék nem fog ezzel megelégedni.

A bírák bensőjükben mind elismerék Hidfő állításainak igazságát, de nem jogosságát; hitték hogy az irományok léteznek vagy legalább léteztek; de ha elő nem mutattatnak nem ismerhetik el a felperes követeléseinek jogosságát, s kénytelenek voltak elfojtani a részvétet, melyet Eleméry Istvánnak, Annának és ezek fiának szerencsétlensége keblökben ébresztett.

Reggeli tíz óra volt.

Hidfő íróasztala előtt ült s éppen egy nagy levélnek pecsétjét töré fel; de nem igen sietett vele, bár az ügy melyet a levél tárgyalt igen érdekes volt reá nézve; de hisz előre is tudta a levél tartalmát.

Ama néma inas is jelen volt, kit Istvánnál láttunk ama estvén, melyen történetünk kezdődik; e szerencsétlent leginkább szánalomból tartá Hidfő, mert tudta, hogy némasága miatt nem igen találna más gazdát.

A néma a butorokról törölgeté a port; lábujhegyen ment egy butortól a másikhoz s a legnagyobb csenddel végzé munkáját; most a kemencéhez lépett, melynek tetején kis gipsz szobor állott; az inas a kemence magassága miatt nem férhetvén jól a szoborhoz, levette azt s kezében tartva törölgeté nagy godossággal.

Hidfő arca szomorú volt midőn a pecsétes irást végig olvasta; a törvényszék ítélete volt ez az Eleméry perben; a két nagy köny mely Hidfő szemeit homályosította, érthetően nyilvánítá az ítélet minőségét. Az ügyvéd többször egymás után végig olvasá az ítéletet, azután székében hátra dőlve, hosszas mclázásba merült; végre mint egy álomból ébredő tekintett fel s kezével végig simított homlokán, egy néhez sobaj emelte keblét s fájdalmában önkénytelenül hangos szavakba olvasztá érzéseit:

— Szegény István; óh szerencsétlen Eleméry család!

E pillanatban zajos csörömpölés ébreszté fel mclázásából.

Hidfő hátra tekintett, honnan a zajt jönni hallotta; a néma inas ott állott szélyel tárt karokkal, meredt szemekkel, halásápadt arccal, egész testében reszketve; lábainál a száz darabra tört szobor feküdt, melyet úgy látszék, erős ijedtség ejtetett el vele.

— Mi az, mi baj? kérdé Hidfő a néma rendkívüli viselete által meglepetve.

A néma térdre bukott s úgy esuszott az ügyvéd lábaihoz, szemeit esedezőn s egyszersmind fájdalmas kíváncsisággal függeszté ura arcára.

— Mi lelt? kérdé Hidfő bámulva.

A néma melle erősen hullámozott; száját kinyitá s beszélni tett erőlködések, s midőn ez nem sikerült, könnyek törtek elő szemeiből s kezeit a kétségbeesés kifejezésével tördelé.

— Mi hozott ily felindulásba? mondá az ügyvéd, fel nem foghatva a jelenetet.

A néma feleletül Hidfőyre mutatott.

— En? En hoztalak e felindulásba? és mi által? szólt Hidfő növekedő csodálkozással.

Az inas ismét Hidfőyre mutatott s azután úgy mozgató száját mintha beszélne.

— Az által mit mondék?

A néma görcsösen gyors főrázással igenelte ura kérdését s tagjai még iszonyubban reszkettek.

Hidfő ismétlé előbbi szavait.

— Szegény István; szerencsétlen Eleméry család! szólt s tekintetét kérdően függeszté a szolgára.

Ez most mind két kezét arcára csapta, melyről patak-ként ömlöttek a könnyek, s mint ha valamely belső fájdalom gyötörné hajlongott majd előre majd hátra, görbedő feltesttel.

Hidfő nem tudta mit tartson e különös jelenettől, mely rendkívülségén kívül még azon érdekébrésztő körülmény-nyel is birt, hogy védencc omlitése által előidézettnek látszott.

Az ügyvéd néhány percig gondolkodott, mialatt a néma folyvást sirt és kezeit tördelte.

— Tehát ismered az Eleméry nevet? kérdé Hidfő.

A szolga igenlőleg intett fejével.

— Talán emlékszel e család valamely tagjára? szólt Hidfő s miután e kérdésére is igenlő feleletet kapott, mindinkább növekedő érdekekkel folytató:

— És melyikre? Eleméry Istvánnra.

A néma görcsös mozdulattal rázta előre s hátra fejét.

— Tehát ismerted Eleméry Istvánt? tudsz róla valamit?

— Igen, inté fejével a néma.

— A szerencsétlen megöletett.

A szolga arca Hidfő e szavainál, bár rémitő kifejezést öltött, azt mutatá hogy nem ujságot hal; de egy irtóztató visszaemlékezés kinyomata mutatkozott rajta.

Hidfő agyában egy reménysugár villant meg. Ez ember ki ismeri ama titkot, melyről azt hívé hogy Erdész vallomásaig, Eleméryné, Erdészen és ennek kocsisán kívül senki-nek sem volt tudomása; ez ember ki úgy látszik ismerte Eleméry István rejtélyes eltűnésének körülményeit, talán többet is tudhat.

Az ügyvéd feszült figyelemmel tekintett a némára; mi-ként közölhetné gondolatait a szerencsétlen?

— Irni nem tudsz?

A szolga nemet intett.

Hidfő gondolatokba merült.

— Kelj fel, szólt hosszas szünet után a még mindig térdelőhöz, kelj fel, és ha képes vagy reá, hát add tudtomra hogy miért tettek reád előbbi szavaim oly rendkívüli benyomást. Nagy felindulásod után ítélve, vagy büntárs voltál Eleméry meggyilkoltatásában, vagy nagyon szeretted őt.

A néma az égre emelé szemeit.

— Szeretted? Talán meghitt szolgája voltál.

— Ugy van, intett a néma.

Hidfő nagy felindulásban volt; felugrott székéről s néhány percig fel s alá járt; a néma szemei figyelemmel követték.

— Eleméry Istvánnak volt egy fia, kezdé néhány pernyi hallgatás után Hidfő a legnagyobb érdekeltéggel tekintve szolgájára; ez most mohó sebességgel intett igent s arcán egy édes emlékezet okozta örömsugár mutatkozott; kezeit szívére tevé s melléből egy mély sohaj szállt fel.

— E gyermeket én megtaláltam.
 A néma nagy érdekltséggel tekintett urára.
 — Vissza akartam öt helyezni jogaiba.
 Az inas arcán érdekltség és öröm mutatkozottak.
 — De néhány iromány hiánya miatt nem nyerhetjük meg a pert.

A szolga busan csüggeszté le fejét.
 — Ez irományokat Eleméry István magával vitte, midőn Bécsből elindult, Elemérvárra utazandó. Az uton meggyilkoltatt s ekkor az irományok nyom nélkül elvesztek; nem tudsz rólok valamit?

A szolga mint egy acélrugó pattant fel térdeiről; szemei villogtak, minden tagja remegett a felindulástól s feje igent intett.

— Mit? Tudod hol vannak?! kiáltá Hidfőy felugorva s a néma karját megragadva, s most felindulásában pillanatra megfélekedve a szolga némaságáról hevesen kiáltá: szólj, hol vannak az irományok, szólj!

Azután csillapultabban folytatá:
 — Várj, várj, hogy adhatnád értésemre, hogy hol vannak

— Bécsben vannak?
 A szolga nemet intett.
 — Pesten vannak?
 Ismét az elébbi felelet.
 Hidfőy gondolkodott.
 Talán valamelyik Eleméry jószágon vannak?
 — Igen, igen, inté a szolga.
 — Elemérváron? kérdé az ügyvéd feszült figyelemmel.
 A szolga előbb igent azután nemet intett.
 — Igen vagy nem?

A néma elébbi jeloit ismétlé, mi Hidfőyt mély gondolatokba süllyeszté; végre egy szerencsés eszmétől megkapatva szólt:

— Talán nem magában a kastélyban, hanem környékén vannak.

A néma örömteljesen igent intett.
 — S ha elutaznánk ama vidékre, eltudnál vezetni azon helyre, hol az irományok vannak? kérdé az ügyvéd, s mint-hogy a felelet ismét igentő volt, elhatározott hangon mondá:
 — Még ma utazunk.

S a néma arca örömtől ragyogott.

(Folytatás következik.)

Heti szemle.

— MÓDOSRÓL azt írják nekünk. A hosszura nyult élet szép példájának valánk tanui, az itt f. é. ápril 28-án elhunyt r. k. Bancsov Péter pórnak temetésénél. Ezen tisztes ősz 14 éves korában vándorolt ki Bolgárországból a Bánságba 1750 körül, és így körülbelül 123 évet töltött ezen viszontagságos időközben a jámbor földiek között. Egész életében kerulte és utálta a tétlenséget és szorgalmasan dolgozott késő koráig. Valamint nyáron ugy télen is a szabadban aludt eső és hó-zivatarban. Mértékletesen élt étel és itallal, és haláláig rendithetlen egészséggel birt oly annyira, hogy véglehelete előtt még a haldoklók szentségeit is áhitattal vehette föl. — Hagyott pedig maga után annyi földbirtokot, hogy nagyszámu unokáinak unokái jól hozzá lássanak hogy azt megmivelhessék. — Közli Rill János.

— Hölgyeink közül, kik irodalommal foglalatoskodnak, kétségtelenül a legjelesbek egyike Kanya Emilia, kinek beszélyei eddig többnyire névtlenül jelentek meg a Hölgyfutárban, Napkeletben, Szépirodalmi Közlönyben sat. Műveiről azt lehet mondani, hogy a cselekvény fejlődésére nem használja a külső esetlegességeket, hanem lélektani okokból, benső szükségességéből fejtegeti a dolgok menctét, és magyarázza alakjainak jellemét. Kevés hazai írónőről lehet hasonlót állítani, de van clég novellistánk, ki a francia előadási mo-

dornak éppen csak leggyengébb oldalát tanulta el, és a benső valószínűséggel mit sem gondolva, az olvasót minden lapon meglepni akarja. Örömlnkre szolgál tudatni olvasóinkkal, hogy Emich Gusztáv a szelleműs Kanya Emilia novelláiból két kötetet bocsátand közre nem sokára, mely két kötet eddig sehol meg nem jelent novellákat tartalmazand. Ennyit előleges figyelmeztetésül.

— A szathmári nyolc osztályu gymnasiumot a kormány püspökinek meghagyá. Haas ő méltósága át akará ugyan adni, de azon dicsérő nyilatkozattal jött le a visszautasítás, hogy a m. kormány a püspök erélyességében annyira bizik, miként az iskolát semmi esetre nem veszi át tőle.

— Martonoson (Bács megyében) m. h. 22-én délben Szücs István fazekas kemencéjének vigyázatlan fütése miatt tűz támadt, melyet a szélvész annyira szélyelhordta, hogy rövid óra ideje alatt 65 ház a melléképületekkel, 4708 mérő gabona; több féle épületfa, és 16 darab disznó lett a pusztító elem martaléka, mely egyszersmind 67 családot tett hajléktalanná. A kár 30000 forintra becsültetik. Nyolc háznál több nem volt biztosítva.

— „Mire nevelje a magyar ember gyermekeit?“ címe Galgóczy Károly legújabb művének, melylyel a közönség igen biztos nevelési kalauzt nyert, és melynek fonalán az illetők könnyebben elhatározhatják magukat, hogy jelen viszonyaink közt, mily életpályát választani legtanácsosabb. Az anyagi érdekeink mezején igen jól tájékozott szerző, megismerteti előbb tanintézeteinket, és ennek fonalán az ugynevezett tisztesb rendű (honoratior) életpályák fontosságát mérlegetti. Két további főszakaszban az iparos és a kereskedői életpályát ismerteti, ezeknek mindegyik osztályánál felvilágosítja a fejlődés fokát, a befolyást mely hátráltatólag vagy előmozdítólag hat állapotjára, az aránylagos fontosságot mely mindegyik iparos szakma hazánk összes iparában elfoglal, és mennyiben jutalmazza az illető osztálybeliek munkafáradságát. Majdnem minden ok kimerítve, hogy a ki pályát választani akar, saját tehetsége és hajlama szerint, vagy inkább ok-s nem ösztönszerűleg elhatározhassa magát. Hogy mily helyes felfogás vezérelte a tisztelt szerzőt munkája írásában, arról tanúságot tesz, befejező soraiban következő tanácsa: „Azon életpályára nevelje a magyar ember gyermekét, melyen nemzeti önállóságunknak, jólétünknek s közelömenetelünknek legtöbbet használ, s melyen országunknak emberre tulnyomólag szüksége van.“ Ezt mi is tiszta meggyőződésből aláírjuk.

— Kerékgyártó Árpád művének „Magyarok életrajzai“ VII. füzeté megjelent a közetkező családokat illető történeti személyek ismertetését hozván: Becs, Becse, Becsei, Becsek, Becskereki, Becski, Becz, Bed, Bede, Beda, Bedei, Bedekovics, Bedi, Bedő, Bedur, Bég, Bégányi, Bei, Beiczi, Bejei, Bejte, Békási, Beke, Bekei, Bekensloer, Bekényiek, Békés család, Bél nemzetség, és I. Béla. — Figyelmeztetjük tisztelt olvasóinkat, hogy ezen munka, és a Nagy Iván által kiadott „Magyarország családai“ nem ugyan egy uton járnak, és a ki mind a két jeles munkát járattja, — a mi kívánatos is, hogy minden mivel magyar tegye, — éppen ne tartson attól, hogy kétszer kapja ugyan azon dolgok leírását.

— Diamanti találmánya, kukorica szálakból és levelekből papirt készíteni, még is a valóság terére lépend, még pedig a Bánság földén. A kincstár t. i. Budincon vagy más alkalmas helyen e célra gyárt fog felállítani, hol eleinte félgyártmány — azaz oly cikk, mely más papirgyárakban tökéletes papírra átdolgoztatik, — és borítékpapir fog készítettetni, később pedig a papir egyéb fajai is fognak gyártatni. A kormány nem szándékozik e gyárt egyik jövedelmi forrásául, vagy egyedáruságnak tekinteni, hanem gyakorlatilag meg akarja mutatni ezen papir készítés módjának hasznosságát, és czál-tal más iparosokat is buzdítani, hogy a haszonvehető rongyok készletének mindinkábbii fogyásánál ezen iparágat felkarolják.

Temesvári ujdonságok.

* Nem rég valamely uttakarító Temesvár környékén, midőn anyja, felesége és gyermeke körülvette, a legszörnyűbb betegségek egyikétől megrohantatott, melyek az embert érhetik. Felszólítá a körüllevőket, hogy fussanak tőle, mert úgy érzi, mintha mindent össze kellene marcangolnia, a mit előtalál. Vesztségben szenvedett. Anyja odább állt a szerencsétlentől, de mivel a többiek őt csendesíteni akarván, késtek, gyermekét és feleségét tetemesen megvérezte. Az utóbbi még is az itteni rendőrséghez jött jelentést tenni a történetéről. Persze hogy az asszonyt is azzonnal a kórházba vitték őrizet alá. Az uttakarító nem sokára meghalt. Mondják nekünk, hogy annak idején ő is kereste föl ama kisbecskereki földmivelőt, ki az ily bajokon segíteni tud, és kiről lapunk múlt évi 11. számában mi is tettünk említést. Mivel azonban a vizisszony már nagyon előhaladott benne, az illető nem tudott már rajta segíteni.

* Mult áprilisban a helybeli takarrékpénztárban 377 fél rakott be 53,798 ft. 20 krt.; 163 fél pedig kivett 35,962 frt. 3 krt.

* Városi községtanácsunk f. h. 7-én Ő cs. kir. felséghez intézendő loyaltitási-adreszát határozott, egyszersmind azt is határozta, hogy a jelen háboruban megsérülő temesvári szüretesü harcokosok a városi pénztárból naponkénti 10 ujkracjával segélytessenek.

* A járáskelés kényelmére a vár és a külvárosok közt az utóbbi időben sok történt. A Begán átvezető gyaloghidak száma 3—4-el szaporodott; az Ő-Majorokba egy új, igen szép, kocsival járható hid vezet, mely a vasutnak a pétervárad kapuval történő közel érintése miatt lett szükségessé. Ennek következménye lett a vár sáncának átszegése, és ezen új ut faszorokali beültetése. A Gyár- és Józsefkülvárosba

vezető főhidak szintén szélesbültek és csinosultak. Végre az utóbbi külvárosba az országút mellett új fasor is vezet.

*** Színházi előadások voltak: május 1-én „Therese Kronen;“ bohózat. 2-án „Nunmer 777. és Das erste Debut.“ Az utóbbiban Ludwigné jeleskedett. 3. bérletszünettel Reichmann ur javára: operai egyveleg. Gyér látogatás, de az előadás is gyenge. 4. „Christof und Renata.“ 5-én „Lumpaci vagabundus,“ bohózat. 6-án a színház zárva. 7-én „Deborah.“ Moshenthal színjátéka. — Május 8-án első előadás az arenában.

Vasuti közlekedési rend 1859. évi ápril 15-től kezdve.

A vasút száma.	Blindulás			Megérkezés			Blindulás			Megérkezés			Blindulás			Megérkezés		
	Óra	P.	Nap kora	Ó.	P.	Nap kora	Ó.	P.	Nap kora	Ó.	P.	Nap kora	Ó.	P.	Nap kora	Ó.	P.	Nap kora
	Bécsből			Pestre			Pestről			Temesvárra			Temesvárról			Báziásra		
1	6 30	R.		3 21	D.		4 15	D.		3 52	R.		4 22	R.		9 20	R.	
3	7 —	E.		3 46	R.		5 —	R.		7 12	E.		—	—		—	—	
	Báziásról			Temesvárra			Temesvárról			Pestre			Pestről			Bécsbe.		
2	5 30	E.		9 23	E.		9 55	E.		8 10	R.		9 —	R.		5 56	E.	
4	—	—		—	—		5 30	R.		8 28	E.		9 25	E.		6 1	R.	
24	1 25	D.		8 43	E.		—	—		—	—		—	—		—	—	

Szerkesztői távirta.

Dóza Dániel urnak Kolozsvárt. Mintegy három hetet, hogy Zandirham megküldését kértük. Van-e ezen levelünkről tudomása?

R. Adolf urnak Mácsán. A kért számból nem küldhettünk többet, mit valóban sajnálunk. A példányokat éppen csak a legszükségesebb számra szoritottuk.

R. R. urnak Szathmáron. Az „Isten keze“ című beszélyét nem kaptuk meg. Nagyon sajnálók, ha nem tudná e dolgozatot újra beküldeni.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

(7. sz.)

(3—3)

Jégverés elleni biztosítás.

Az első magyar általános biztosító társulat főügynöksége.

ezennel tiszteletteljesen jelenti a t. c. közönségnek, hogy

a jégverés elleni biztosításokat

a fennálló igen előnyös feltételek mellett, és a legjutányosabb biztosítási díj mellett már is foganatba vette és megkezdette. A biztosítást keresőknek legnagyobb készséggel utmutatással szolgálnak a föltételek és díjak iránt, Temesvár ápril 12-én 1859,

Bandl testvérek

a szerbvajdaság, temesi bánóság, román és illirbánági határ-
ezredi vidék főügynökei.

MOLL

SEIDLITZ PORA

Az utolsó világműkiállításán a hivatalos „Wiener Zeitung“ számai szerint minden hasonnemű házi gyógyszerek közt egyedül csak ez tüntetett ki érdemmel, s a nemzetközi eskütszéknek ezen főhatalmu nyilatkozata által e készítmény fölülmulhatlan minősége és dicséretreméltósága a bel és külföld minden hasonnemű készítményei irányában elvitázhatlanul bebizonyítottott.

Egyedül központi szétküldő raktár: Bécsben a „golya“ című gyógyszerárban, Tuchlauben, Wandel-szálloda átellenében. — Ára egy bepecsételt eredeti skatulyának 1 frt. 12 krt. pp. Pontos használati utasítások minden nyelven.

Ezen, ezer példákban és sok évi tapasztalás után mint kítőnőnek bebi zonyult Seidlitz-porok városon és vidéken most már oly általános elismerésre találtak, miszerint azoknak hire jelenleg az ausztriai birodalom határain messze tulterjed. Hogy mit képes mivelni Moll Seidlitz-porainak biztos gyógyereje, nevezetesen gyomor és alhasi bántalmaknál, s hogy azok mily jelentékeny segélyt nyújtanak májbetegség, hasszorulás, aranyér, szédülés, szivdobogás, vértudulás, gyomorgörccs nyálkásodás, gyomorégetés s külömbféle nőnemi betegségeknel azt már mint bebizonyult tényt kell elismerni és számos gyenge idegzetű személyek e porok okos használata által már gyakran lényeges könnyebbülést és új életerőt nyertek.

Temesvárott rendeléseket fogad a fenebbi gyógy-szerekre Uhrmann M. papir- és mű-árus úr.